

## Høringsuttalelse til Rettighetsforskriften

I utgangpunktet støttes departementets syn om at det rent rettslig ikke burde være nødvendig å utvide adgangen til å bruke tvang, da forskriften allerede i dag i tilstrekkelig grad tillater dette og dekker de aktuelle situasjonene. Det er imidlertid en kjensgjerning at det rundt om på institusjonene råder betydelig usikkerhet om hvilke tvangsmessige tiltak som kan settes inn. Dette nødvendiggjør både noen justeringer og noen presiseringer direkte i forskriften.

I praksis har det ofte vist seg at institusjonenes personell vegrer seg for å bruke de mulighetene som ligger i gjeldende forskrift når det gjelder tvangstiltak, til tross for at slik tvangsbruk i det enkelte tilfelle åpenbart ville ha vært til barnets beste. Det kan virke som om det råder den uriktige oppfatning i enkelte institusjoner om at rettighetsforskriften setter større begrensninger i forhold til inngripen enn det foreldre kan gjøre i forhold til sine barn. Den enkelte ansatte kan synes unødig bekymret for å komme i den situasjonen at han/hun overskrider den mulighet til inngripen som forskriften gir.

På denne bakgrunn hilses departementets forslag om en ny og tydelig formålsbestemmelse i forskriftens § 1 med glede. Det anses videre som svært nyttig at formålsbestemmelsen utdyper og konkretiserer hva som nærmere ligger i hovedformålet om at institusjonene skal gi beboerne forsvarlig omsorg.

Det er alltid barnets beste som skal ligge til grunn for institusjonens utøvelse av omsorgsansvaret, og det er viktig at departementet i sine kommentarer understreker at institusjonen er å anse som et hjem for beboeren og at i vurderingen av institusjonens omsorgsansvar bør det tas utgangspunkt i hva som ville være en god og forsvarlig foreldreomsorg, jf barnloven § 30.

Det betyr at barnet/ungdommens rettigheter ikke kan innebære at de helt overlates til seg selv, men at barn og unge på institusjon også må passes på og følges opp.

Forskriften vil aldri kunne detaljregulere enhver situasjon. Institusjonene vil således alltid måtte foreta skjønsmessige vurderinger i de enkelte tilfelle. Det er viktig at barnets integritet og autonomi/rettssikkerhet ivaretas, samtidig som det gis den omsorg som det har behov for ut fra den situasjonen det er i, herunder bruk av tvang.

Satsingen på opplæring av de ansatte i barneverninstitusjoner må styrkes på dette området, slik departementet også uttaler i sitt høringsnotat. Det er viktig at det presiseres i forskriften, slik det framgår av forarbeidene til barnevernloven bvl § 5-9, at retningslinjen vil være foreldrenes rett til å intervensere, at det er foreldreansvaret som er grunnlaget for å sette grenser for barnets bevegelsesfrihet.

Det er også viktig å tydeliggjøre at det er en del av den ansattes nødvendige kompetanse for å arbeide i en barneverninstitusjon at vedkommende i tillegg til sin faglige skolering også evner å kunne utøve et faglig og etisk skjønn.

Det synes videre nødvendig at Fylkesmannes tilsynspersonell gjennomgår en opplæring eller form for videreutdanning i forhold til balansegangen mellom beboerens rettigheter og behovet for tidvis å anvende tvang i deres eget beste.

Dagens situasjon preges for ofte av at ansatte på institusjonene er bekymret for å pådra seg kritikk av Fylkesmannen ved tilsyn, slik at anvendelse av tvang og nødvendig inngripen heller unnlates med negative følger for ungdommen eller barnet det gjelder.

Det er også eksempler på at tilsynsmyndighetene i de ulike fylker tolker rettighetsforskriften ulikt i forhold til hvilke tvangsmessige inngrep det er anledning til. Dette skaper ytterligere usikkerhet hos institusjonspersonellet med den følge at beboerne ikke alltid får den omsorgen de har krav på, jf bvl § 4-1 og Barnekonvensjonen (BK) art 3.

Det anbefales at departementet følger opp disse problemstillingene også overfor Fylkesmannsembetene.

Barna/ungdommene som plasseres i institusjoner kan ha svært ulike behov, både i forhold til omsorg og behandling. Ungdommer som plasseres med hjemmel i bvl § 4-24 og bvl § 4-26 har således som regel helt andre behov for strenge rammer og behandling enn ungdommer som plasseres med hjemmel i bvl § 4-12 eller bvl § 4-4 femte ledd.

Det er derfor å anse som en klar forbedring når den nye forskriften nå operer med "formålet med plasseringen" som et gjennomgående begrep som kan begrunne både anvendelse av tvangstiltak og representere et hinder mot bruk av tvang.

Fylkesnemnda finner i denne sammenheng grunn til å uttrykke sin uro over at flere og flere institusjoner nå tar imot barn/ungdommer både etter tvangsparagrafene og de rene omsorgsparagrafene i en og samme avdeling. Dette utløser et spørsmål om formålet med plasseringen for hver enkelt beboer da i praksis blir tilstrekkelig oppfylt. Det vises også til risikoen for en smitteeffekt av rusmiddelmisbruk, kriminalitet og annen negativ atferd når man blander barn/ungdom på bvl § 4-4,5.ledd/§ 4-12 grunnlag sammen med de som er plassert i medhold av bvl § 4-24/§4-25.

Nemnda har flere ganger fått høre fra institusjonene at den vesentligste forskjellen på en plassering etter bvl § 4-24 og bvl § 4-12, er at institusjonene får politiets hjelp til innhenting av ungdommer som er plassert på bvl § 4-24 og som rømmer, mens det samme ikke skjer ved en plassering etter bvl § 4-12. Det er uklart for nemnda hva som er hjemmel for denne forskjellige praksis. Det vises for øvrig til bvl § 6-8, vedrørende rett til å kreve bistand fra politiet, som omhandler både bvl § 4-12 og bvl § 4-24. Departementet anbefales å avklare dette forholdet, samt ta de nødvendige skritt for å få slutt på en ubegrunnet forskjellsbehandling som erfaringsvis også bidrar til en stigmatisering av de ungdommer som blir undergitt et bvl § 4-24 vedtak.

Uansett må det være klart at ungdommer som blir plassert ved tvang, har langt alvorligere vansker som stiller helt andre krav til oppholdet enn for barn/ungdommer som er plassert etter de øvrige bestemmelsene i loven. Dette handler i praksis om å oppfylle det som i disse tilfeller er det konkrete og individuelle formålet med plasseringen.

Denne sontring må komme tydelig frem og gjenspeiles i rettighetsforskriften. I den forbindelse anbefales, av pedagogiske grunner, å utdype forskriften § 20 noe vedrørende formålsvurderingen, jf forskriften § 1.

Til § 12 og § 13

Det framgår av siste ledd at avgjørelse om kroppsvisitasjon og ransaking av rom eller eiendeler skal treffes i form av enkeltvedtak i samsvar med reglene i forvaltningsloven. Til dette bemerkes at avgjørelser av denne karakter må kunne gjennomføres straks. Klagebehandlingen vil da alltid komme etter at inngrepet allerede er gjennomført. Dersom forvaltningsloven bestemmelser KAP. IV, V og VI skal følges fullt ut, vil prosedyren rundt ransaking være svært omfattende og kanskje ikke i proporsjon til inngrepet art når det gjelder ransaking av rom og eiendeler.

Til § 18

Jfr. merknaden til §§ 12 og 13.

Bestemmelsen om at tvangsmedisinering bare kan "beslattes av og utføres av kompetent medisinsk personell" er ikke ny. Sett i lys av de presiseringer som er gjort i forhold til forvaltningsloven og klage, burde det også mer presist angis hvilke lovverk som kommer inn ved tvangsmedisinering.

Til Kap. 4

Vilkårene for plassering etter bvl § 4-24 er strenge og kommer kun til anvendelse overfor ungdommer som har alvorlige atferdsvansker og som trenger behandling. Plassering etter denne bestemmelsen finner vanligvis ikke sted uten at ungdommen motsetter seg plassering og vil prøve å unndra seg plasseringen ved rømning/uteblivelse fra institusjonen.

Videre vil det for denne gruppen, som et ledd i behandlingen, være nødvendig med andre og strengere tiltak enn det som er tilfelle for barn/ungdommer som ikke plasseres ved tvang.

Til § 21

Det framgår direkte av bvl § 4-24 at ungdommen kan tilbakeholdes uten eget samtykke. Samtidig vil det ligge i selve behandlingsopplegget at ungdommen etter hvert skal ha mer og mer frihet til prøve seg utenfor institusjonen på egen hånd. Denne friheten må kunne trekkes tilbake dersom han/hun på nytt ruser seg, utøver kriminalitet eller uteblir. Slike situasjoner skjer ofte i en begynnende fase i behandlingsopplegget og kan vedvare over tid. Gjentakende forbud mot å forlate institusjonen, vil da være en viktig del av behandlingsopplegget.

Sett i lys av dette synes det underlig at institusjonen skal måtte treffe enkeltvedtak hver gang det blir nødvendig med slike tiltak for en periode. Slik bvl § 4-24 er utformet, må nektelse av å forlate institusjonen i perioder av hensyn til behandlingen, ligge i selve plasseringsvedtaket. Det vises for øvrig til merknadene til bvl § 12 flg. Slik forslaget er formulert, vil det være klageorganet som i realiteten avgjør viktige tiltak i et behandlingsopplegg. Det antas at det ikke kan ha vært meningen og det er heller ikke hensiktsmessig eller til barnets beste.

Det bør for øvrig framgå av bestemmelsen at det er adgang for institusjonen å bestemme at en ungdom ikke kan forlate institusjonen uten følge.

Til § 23

Som et ledd i vurderingen av hvorvidt kommunikasjonsmidler skal nektes brukt, bør det være anledning til å gå inn å lese i ungdommens elektroniske kommunikasjonsutstyr, dersom det er mistanke om at utstyret brukes til kriminelle handlinger, så som til å skaffe seg narkotiske stoff, m.m.

Til § 24

Det uklart hvorvidt det er nødvendig med denne bestemmelse da urinprøver er omtalt i bvl § 16 som også gjelder ved plassering etter bvl § 4-24. At det kan kreves urinprøver ved plasseringen etter § 4-24 dersom det følger av nemndas vedtak, framgår direkte av barnevernloven.

Bergen, 12.11.10

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker  
Hordaland og Sogn og Fjordane

Torstein Røed  
Daglig leder/fylkesnemndsleder